

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет залізничного транспорту
ННЦГО
Кафедра іноземних мов

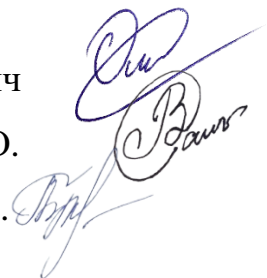
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Освітнього рівня «магістр» на тему
«Вплив англомовних запозичень на формування термінологічного
апарату в українському ІТ просторі»

Виконав: студент групи 201-ППТГ-Д23
спеціальності 035 Філологія освітньої
програми «Професійний переклад в
транспортній галузі»

Мочурад Олег Володимирович

Керівник: проф. Самохіна В.О.

Рецензент: доц. Близнюк Л.М.

Харків – 2024

Український державний університет залізничного транспорту
ННЦГО
Кафедра іноземних мов
Другий (магістерський) освітній рівень
Спеціальність 035 Філологія
Освітня програма: Професійний переклад у транспортній галузі

Затверджено на засіданні кафедри іноземних мов

Протокол № 10 від 20.05.2024 р.

Завідувач кафедри Нешко С.І.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА

Мочурада Олега Володимировича

Тема роботи: *«Вплив англомовних запозичень на формування термінологічного апарату в українському ІТ просторі»*

Керівник роботи: *Панченко В.В., к.ф.н., доцент*

Строк подання студентом роботи: *10 січня 2025 року*

Дата видачі завдання: *20 травня 2024 року*

АНОТАЦІЯ

Мочурад О.В. Вплив англомовних запозичень на формування термінологічного апарату в українському ІТ просторі. Кваліфікаційна

робота освітнього рівня «магістр». Спеціальність – 035 Філологія, спеціалізація – 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська. Харків, 2024.

У магістерській роботі «Формування компетентності перекладу сучасних ІТ-термінів з англійської мови на українську» досліджено структурні, семантичні та перекладацькі особливості англомовних ІТ-термінів. Актуальність роботи обумовлена стрімким розвитком інформаційних технологій, відсутністю уніфікованої термінології та необхідністю адаптації англомовних термінів до української мови. У роботі проаналізовано сучасний стан вивчення проблеми перекладу ІТ-лексики, визначено специфіку термінів у сфері ІТ, досліджено основні методи й прийоми їх перекладу, а також запропоновано шляхи вирішення проблем, пов'язаних із адаптацією запозичень.

Матеріалами дослідження стали словники, технічна література та інструкції, що стосуються розробки інтернет-сайтів. Зібрано й опрацьовано понад 200 термінологічних одиниць. Наукова новизна полягає в аналізі впливу англомовних запозичень на формування української ІТ-термінології. Практичне значення результатів включає їх використання у викладанні курсів із лексикології, стилістики та перекладознавства, а також у створенні навчальних матеріалів і спеціалізованих словників.

Ключові слова: ІТ-термінологія, переклад, англійська мова, українська мова, запозичення, методи перекладу, інформаційні технології, термінологічна система, перекладознавство.

ABSTRACT

Mochurad O.V. The influence of English-language borrowings on the formation of the terminological apparatus in the Ukrainian IT space.

Qualification work of the education level “Master”. Specialty – 035 Philology, Specialization – 035.041 Germanic languages and literatures (translation included), first language – English. Kharkiv, 2024.

The master's thesis "Developing Competence in Translating Modern IT Terms from English to Ukrainian" examines the structural, semantic, and translational features of English IT terms. The relevance of this study is determined by the rapid development of information technology, the lack of a unified terminology, and the necessity to adapt English terms to the Ukrainian language. The study analyzes the current state of research on IT terminology translation, identifies the specific characteristics of IT terms, explores key methods and approaches to their translation, and proposes solutions to challenges related to adapting loanwords.

The research materials include dictionaries, technical literature, and manuals related to website development. Over 200 terminological units were collected and analyzed. The scientific novelty lies in studying the impact of English loanwords on the formation of Ukrainian IT terminology. The practical value of the findings includes their application in teaching courses on lexicology, stylistics, and translation studies, as well as in creating educational materials and specialized dictionaries.

Keywords: IT terminology, translation, English language, Ukrainian language, loanwords, translation methods, information technology, terminological system, translation studies.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ «ТЕРМІН» У ЛЕКСИЧНІЙ СИСТЕМІ МОВИ	Ошибка! Закладка не определена.
1.1. Особливості визначення «термінів» у лексичній системі мови....	Ошибка! Закладка не определена.
1.2. Способи термінотворення	Ошибка! Закладка не определена.
1.3. Основні ознаки «терміну»	Ошибка! Закладка не определена.
1.4. Класифікація термінологічної лексики.....	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки по розділу 1	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ІТ-СФЕРІ.....	Ошибка! Закладка не определена.
2.1. Виникнення нових понять у галузі інформаційних технологій	Ошибка! Закладка не определена.
2.2. Характерні ознаки сучасної ІТ-термінології	Ошибка! Закладка не определена.
2.3. Структурно-семантичні характеристики ІТ-термінів...	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до розділу 2	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНИХ ІТ-ТЕРМІНІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ	Ошибка! Закладка не определена.
3.1. Структурно-морфологічні ознаки сучасних ІТ-термінів у тексті.	Ошибка! Закладка не определена.
3.2. Особливості перекладу ІТ-термінів ...	Ошибка! Закладка не определена.
ВИСНОВКИ.....	Ошибка! Закладка не определена.
АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	Ошибка! Закладка не определена.
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:	10
ДОДАТКИ.....	Ошибка! Закладка не определена.

ВСТУП

Актуальність роботи. У сучасному світі комп'ютеризація охопила різноманітні сфери життя, і кожен користувач комп'ютера стикається з поняттями, що виникають на перетині інформаційних технологій з іншими галузями науки та техніки. Незважаючи на численні спроби уніфікації української ІТ-термінології, це питання залишається невирішеним через об'єктивні причини. Створення термінологічної системи для певної науки є складним і неоднозначним процесом.

Англійська мова виконує роль міжнародного наукового посередника, тому терміни з інших мов набувають глобального визнання через переклад або транслітерацію англійською. У сфері ІТ цей процес ускладнюється молодістю галузі та відсутністю уніфікованої термінології. Проблема перекладу комп'ютерної термінології є надзвичайно актуальною, адже помилки чи неточності у перекладі можуть викликати непорозуміння між фахівцями та впливати на кінцевий результат. Переклад ІТ-термінів вимагає як знання специфіки галузі, так і глибокого розуміння термінів англійською та українською мовами.

Дослідження свідчать, що чимало англійських термінів уже закріпилися в українській мові без перекладу (наприклад, диск, файл, програма). Разом із тим значна кількість запозичень (наприклад, Windows, e-mail, host) або "хибні друзі перекладача" (наприклад, data, image, rating) створюють додаткові виклики. Завдання перекладача — обрати відповідний метод чи прийом перекладу, щоб максимально точно передати значення кожного терміна. Це визначає якість перекладу як термінології, так і тексту загалом.

На сучасному етапі увага дослідників зосереджена на оптимізації перекладу ІТ-термінів, адже комп'ютеризація є важливим напрямком розвитку

суспільства. Переклад ІТ-лексики входить до найскладніших завдань у лінгвістиці та перекладознавстві через швидкий розвиток цієї термінології, її популярність серед фахівців різних сфер та необхідність спеціальних знань для адекватного перекладу. Це вимагає від майбутніх філологів-перекладачів умінь, що включають розуміння походження, класифікації та функціонування термінів.

Таким чином, тема дослідження «Формування компетентності перекладу сучасних ІТ-термінів з англійської мови на українську» є надзвичайно актуальною. Вона охоплює не лише наукове вивчення структурних особливостей ІТ-термінології та її перекладу, але й удосконалення професійної підготовки перекладачів-філологів відповідно до потреб сучасної науки й техніки.

Аналіз наукових джерел. Наше дослідження спирається на праці, присвячені вивченню термінології у сфері інформаційних технологій та аспектам її перекладу. Зокрема, це філологічні роботи І. Соколової, Н. Монарцик, І. Кучман і Н. Грицькової. Теоретичні засади дослідження термінології були закладені ще у 1930-х роках завдяки працям О. Реформатського та Г. Винокура, а згодом розвинені сучасними науковцями, такими як О. Суперанська, В. Даниленко, Л. Буянова, Т. Панько, С. Гриньов, Т. Каде, В. Лейчик та іншими.

Особливості термінології в галузі ІТ детально досліджують як українські, так і зарубіжні мовознавці: М. Гінзбург, Н. Грицик, О. Мікрюков, С. Мойсеєнко. Класифікацію термінологічних одиниць аналізували С. Гунько, А. Д'яков, Р. Беррі (R. Berry). Питання методів і засобів перекладу ІТ-термінології вивчали Н. Абабілова, К. Мірошникова, Р. Синдега, О. Івацішин, В. Завадська, Л. Козловська та інші.

Попри значну зацікавленість науковців проблемою функціонування термінів у сфері інформаційних технологій, переклад цієї термінології залишається актуальним і потребує подальших досліджень. Усе це визначило вибір теми нашої дипломної роботи.

Мета роботи – виявлення та вивчення особливостей структури, семантики та перекладу англомовних ІТ-термінів.

Для досягнення основної мети дослідження необхідно вирішити такі **завдання:**

- 1) провести аналіз стану вивчення проблеми в українському та міжнародному перекладознавстві;
- 2) сформулювати визначення поняття «ІТ-термін»;
- 3) окреслити характерні особливості лексики ІТ-термінів;
- 4) дослідити специфіку термінів у сфері інформаційних технологій та їх переклад на українську мову;
- 5) визначити основні методи й прийоми перекладу ІТ-термінології.

Об'єктом дослідження є англомовна термінологічна система галузі ІТ-технологій.

Предметом дослідження є особливості та стратегії перекладу ІТ-термінів.

Методами дослідження є зіставний, описовий, лексикографічний, метод трансформацій, статистичний.

Матеріалом дослідження є словники, посібники та технічна література, зокрема матеріали, які стосуються описів розробки інтернет-сайтів та інструкції використання.

Наукова новизна роботи Наукова новизна роботи полягає у дослідженні впливу англомовних запозичень на формування термінологічного апарату в українському ІТ-просторі, що є новим напрямом у сучасній філології. У роботі здійснено аналіз специфіки англо-українського перекладу ІТ-термінів на основі текстів комп'ютерно-технічної тематики, а також запропоновано шляхи вирішення проблем, пов'язаних із адаптацією англомовних запозичень до української термінологічної системи.

Теоретичне значення роботи полягає в уточненні поняття терміна, зокрема його специфіки у сфері ІТ. У ході дослідження було зібрано й

опрацьовано фактичний матеріал, що включає близько 200 термінологічних одиниць. Це дозволило сформулювати висновки, які можуть стати основою для подальших теоретичних та практичних досліджень, присвячених термінології ІТ-сфери та її перекладознавчим аспектам.

Практичне значення роботи полягає в можливості застосування отриманих результатів у теоретичних та практичних курсах із лексикології, стилістики англійської мови, перекладознавства. Вони можуть бути використані у науково-дослідній діяльності студентів, створенні навчальних і методичних матеріалів із лексикології, а також під час укладання спеціалізованих словників.

Структура роботи: Логічна побудова дослідження визначила структуру кваліфікаційної роботи, яка включає вступ, три розділи, висновки, та список використаних джерел, що містить 60 позицій. Загальний обсяг магістерської роботи складає 102 сторінки, із них основний текст займає 69 сторінок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Абабілова Н. М., Білокамінська В. Л. Особливості перекладу термінів українською мовою // Молодий вчений. 2015. № 2 (17). С. 126–128.
2. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.
3. Бондаренко О. Метафоричні терміни сфери інформаційних технологій: до питання перекладу українською мовою // Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Філологічні науки. 2019. Вип. 175. С. 694–698.
4. Борщ І. В. Особливості перекладу сучасних термінів комп'ютерної сфери з англійської українською мовою // Нова філологія. 2011. № 45. С. 175–177.
5. Борщовецька В. Д. Навчання студентів-економістів англійської фахової лексики : автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. пед. наук: [спец.] 13.00.02 «Теорія та методика навчання» / Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2004. 20 с.
6. Вакуленко О. М. Термін і термінологія: основні положення та методи дослідження // Проблеми семантики слова, речення та тексту. 2010. Вип. 25. С. 52–68.
7. Гінзбург М. Д. Application, як це українською? // Інформаційно-керуючі системи на залізничному транспорті. 2004. № 3. С. 81–84.
8. Гінзбург М. Д. Синтаксичні конструкції у фахових текстах. Практичні висновки з рекомендацій мовознавців // Проблеми української термінології. 2008. № 620. С. 26–32.
9. Грицик Н. В. Комп'ютерна термінологія та основні способи її перекладу. електрон. версія. URL : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2280> (дата звернення: 17.10.2021).

10. Гунько С. М. Термінологічні проблеми у видавничо- поліграфічній справі, або чому українські видавці і поліграфісти не мають спільної мови // Палітра друку. 2002. № 1. С. 5–6.

11. Д'яков А. С. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К. : КМ Academia, 2000. 218 с.

12. Єлісеєва С. В. Переклад і локалізація у сфері інформаційних технологій // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія : Філологія. Мовознавство. 2015. Т. 255, Вип. 243. С. 32–36.

13. Жидецький В. Ц. Основи охорони праці. К. : Знання, 2014. 373 с.

14. Завадська В. В. Коли «вікно» не є вікном, або ще раз про сучасну українську ІТ-термінологію // Українське мовознавство : міжвідомчий науковий збірник. 2013. Вип. 43. КНУ ім. Т. Шевченка. С. 20–26.

15. Кальник О. П., Воробйова О. С., Симоненко А. В., Олешко О. П. Термінологічні проблеми перекладу наукових текстів в сфері ІТ-технологій // Молодий вчений. 2019. № 5.1 (69.1). С. 178–190.

16. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2002. 576 с.

17. Карабан В. І. Переклад з української мови на англійську мову. Вінниця : Нова книга, 2003. 608 с.

18. Кириленко В. Стандартизація термінології: аналіз термінології, вжитої у стандартах, що стосуються сфери інформаційних технологій // Вісник Книжкової палати. 2010. № 11. С. 25–28.

19. Кияк Т. Р., Д'яков А. С., Куделько З. Б. Основи термінотворення. К. : Наукова думка, 2000. 206 с.

20. Кізіль М. А. Структурні особливості англійських телескопічних термінів сфери комп'ютерних технологій // Проблеми семантики, прагматики та

когнітивної лінгвістики. 2015. Вип. 27. С. 144–152.

21. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. К. : КНУ ім. Шевченка, 2001. 257 с.

22. Козловська Л. С. Семантично-структурний аналіз термінології комп'ютерної сфери (словотвірний аспект) // Гуманітарний вісник. Черкаси : ЧДТУ, 2003. С. 18–25.

23. Конопляник Л. Основні способи творення англійської науково-технічної термінології (на прикладі фізичних термінів) // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Філологія (мовознавство). 2014. Вип. 19. С. 148–152.

24. Лазебна Н. В. Методологічна диференціація антропої сфери- донора формування образного компонента англійської комп'ютерної термінології // Нова філологія. 2013. № 56. С. 176–180.

25. Мірошникова К. В. Особливості перекладу англійських економічних термінів в українському перекладі. електрон. версія. URL : http://confcontact.com/2013_04_17/21_Miroshnikova.htm (дата звернення: 24.10.2021).

26. Мойсеєнко С. М. Особливості англійської комп'ютерної термінології // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційні технології у контексті іншомовної підготовки фахівця». електрон. версія. URL : <http://www.kamts1.kpi.ua/node/1045> (дата звернення: 30.10.2021).

27. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. Харків : Основа, 1993. 255 с.

28. Ніколаєва А. О. Структурно-семантична характеристика термінології програмування, комп'ютерних мереж та захисту інформації: автореф. дис.... канд. філол. наук [спец.] 10.02.01 «Українська мова» / Харківський національний університет. Харків, 2002. 16 с.

29. Пороховник Л. Н. Сложности с отраслевой терминологией // Теорія і

практика перекладу. 1992. Вип. 18. С. 65–73.

30. Саламаха М. Я. Англомовний термін сфери охорони довкілля та його базові ознаки // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. Філологічна. 2014. Вип. 45. С. 49–52.

31. Синдега Р., Іващишин О. Структурні особливості функціонування термінів в англомовних текстах з проблем комп'ютерних наук та інформаційних технологій // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. Філологічна. 2009. Вип. 11. С. 351–358.

32. Селіванова О. Термін // Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.

33. Скороходько Е. Сучасна англійська термінологія. К. : Український інститут лінгвістики і менеджменту, 2002. 76 с.

34. Скороходько Е. Термін у науковому контексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу). К. : ТОВ, 2006. 98 с.

35. Миронюк Г. І., Дурняк Б. В., Мельников О. В. Стандартизування термінів та визначень понять поліграфії й видавничої справи // Друкарство. 2002. № 5. С. 32–33.

36. Табанакова В. Д. Прологомены к денотативной модели перевода компьютерных терминов // Иноземні мови в навчальних закладах. 2003. № 1. С. 45–50.

37. Тарасенко К. В., Луньова А. Г. Особливості перекладу ІТ- термінів // Світова наука : проблеми, перспективи, інновації. Матеріали І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (2 жовтня 2020р., м.Бердянськ). Бердянськ, 2020. С. 62–64.

38. Тищенко О. В., Юхимець С. Ю., Фоміна К. Є. Особливості перекладу українськомовної науково-технічної літератури галузі комп'ютерних технологій англійською мовою: лексичний аспект // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Лінгвістичні

науки. 2018. № 26. С. 121–132.

39. Удалов В. Л. Конфліктність як терміноструктура і терміносистема // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка, 2005. № 22. С. 147–149.

40. Філь О. М. Особливості засвоєння англійської комп'ютерної термінології лексичними системами української та польської мов: когнітивний аспект // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія: Філологічні науки. 2013. Кн. 4. С. 284–287.

41. Шелов С. Д. Термин. Терминологичность. Терминологические определения. СПб. : СПбГУ, 2003. 280 с.

42. Шилінська І. Ф. Засоби і способи номінації термінів галузі комп'ютерних інформаційних технологій // Наукові виклади. № 5. 2013. С. 70–73.

43. Яковлева О. О. К вопросу о понятии «термин» в современной лингвистике // Язык и литература. 2014. № 2. С. 88–94.

44. Andru St., History J. Encyclopedia of Translation Studies. London & New York : Routledge, 2008. P. 133–136.

45. Berners-Lee T., Fischetti M. Weaving the Web: The Original Design and Ultimate Destiny of the World Wide Web by Its Inventor. Derby, Pennsylvania: Diane Publishing Company, 2001. 336 p.

46. Berry R. Terminology in English Language Teaching: Nature and Use. Hong Kong: Peter Lang International Academic Publishers, 2010. 262 p.

47. Brown R. F., Bylund C. L. Communication Skills Training: Describing a New Conceptual Model // Academic medicine. 2008. № 83 (1). P. 37–44.

48. Cowpertwait J., Flynn S. The Internet from A to Z. London: Icon Books LTD. 2002. 478 p.

49. Dumbleby R., Burton G. More Than Words: An Introduction to Communication. N.Y.: Routledge, 1998. 320 p.

50. Hardison D. M. Generalization of Computer-assisted Prosody Training: Quantitative and Qualitative Finding // *Language Learning & Technology*. 2004. № 8. P. 34–52.
51. Hargie O. School of Behavioural and Commucation Sciences. UK : University of Ulster. 2002. 140 p.
52. Innovative learning environments. Centre for educational research and innovation. OECD. електрон. версія. URL : <http://www.oecd.org/site/eduilebanff/48715376.pdf> (дата звернення: 30.11.2021).
53. Nida E. Toward a Science of Translating. Leiden : Print Book, 1994. 218 p.
54. Partridge E. Usage and Abusage. A Guide to Good English. London- New York : Northon and Company, 2000. 399 p.
55. Пум А. Method in Translation History. Manchester : St. Jerome Publishing, 1998. 189 p.
56. Richey R. C. Encyclopedia of Terminology for Educational Communications and Technology. New York : Springer Verlag, 2013. 338 p.
57. Sarah C., Moore K. Uses of Technology in the Instruction of Adult English Language learners. Електрон. версія. URL: www.cal.org/caelanetwork/resources/usesoftechnologyhtml (дата звернення: 23.11.2021).
58. Translation as a Decision Process // *Translation Studies* / ed. by J. Levy. London : Routledge. 2000. P. 148–159.
59. Venuti L. Translation, Community, Utopia // *The Translation Studies Reader*. London, New York : Routledge 2004. P. 468–489.
60. Warschauer M., Healey D. Computers and Language Learning : An Overview // *Language Teaching*. 1998. № 31. P. 57–71.